

ԿԱԹՈՂՈՍՈՒԹԻՒՆ ԿԻՆԿԻՈՅ
ՀԱՅՅ. ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ԿԻՐԱԿ. ԴՊՐՈՅՆԵՐ

ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԸ
ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

1949

ԽՈՐՀՐԴԱԿՅԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ
ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ԹԻԻ 2.

9

ԿԱԹՈՂՈՍԿՈՍՈՒԹԻՒՆ ԿԻՆԻՍՈՅ
ՀԱՅՅ. ԵԿԵՂԵՅԻՈՅ ԿԻՐԱՅ. ԴՊՐՈՅՆԵՐ

ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

ՀԱՅ ԻԳԱԿԱՆ ՍԵՌԸ
ԵՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ԿՐՕՆԱԿԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ

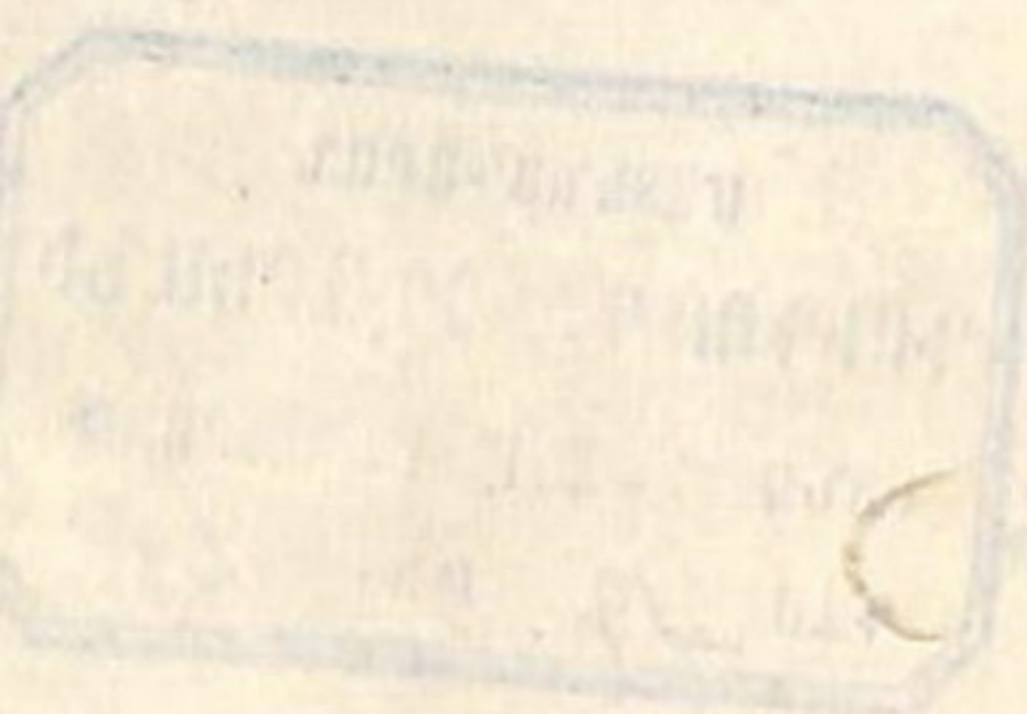
797

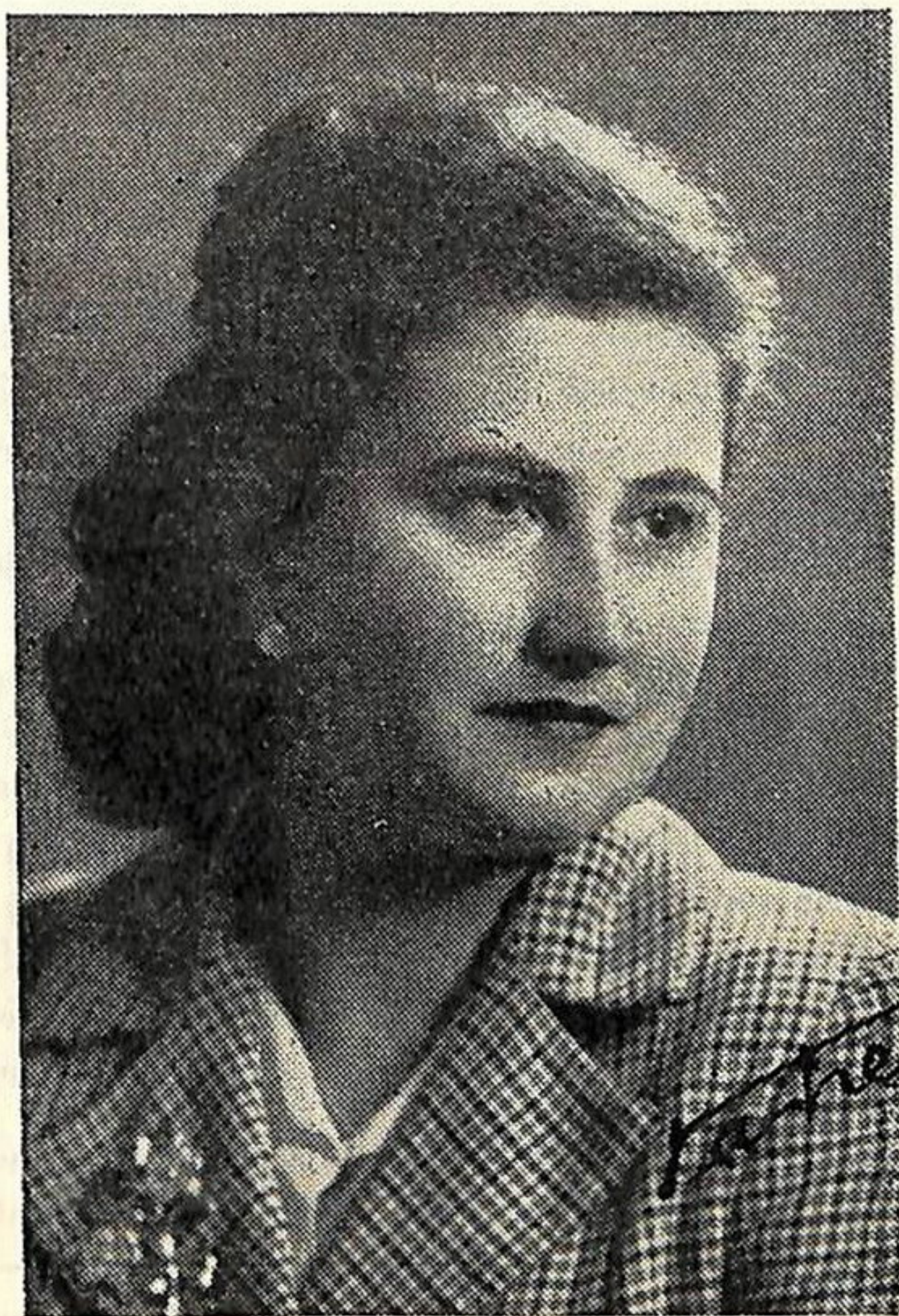

1949

ԽՈՐՀՐԴԱԿՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐՈՒ
ԴԱՍԱԽՈՍՈՒԹԵԱՆՑ ՄԱՏԵՆԱՇԱՐ

ԹԻԻ 2.

ՕՐ. ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ՆԱՃԱՐԵԱՆ

հրահարակելու հանոյր ունինք, յօգուս մեր ուսուցչաց
եւ այլոց:

Օր. Բերկունի Նանարեան Հոգեբանութեան ճիւղը
աւելի յառաջ տանելու համար ներկայիս կ'ուսանի Ամե-
րիկա՝ Փորնեյ Համսոլսարանի մէջ:

Կը մաղթենք իրեն լաւագոյն յաջողութիւններ:

ՀՐԱՏԱՐԱԿԻԶՆԵՐ

**ՀԱՅ Ի ԿԱԿԱՆ ՍԵՌԸ
ԵՒ ԱԶԿԱՅԻՆ ԿՐԾՆԱԿԱՆ
ԴԱՍՏԻԱՐԱԿԹԻՔԻ ԻՆԸ**

Վերջերս, հոգեբանական ուսումնասիրութեան մը առիթով, մեզի, խումբ մը աշակերտ-աշակերտուհիներուս պարտականութիւնն էր տրուէր խորհիլ Մերձաւոր Արեւելքի երիտասարդ տարրին ներկայ հոգեկան անհանդարտութեան ու խռովքին պատճառներու մասին: Մի քիչ խորհրդածութիւն, գաղափարներու արտայայտում ու փոխանակում ցոյց կուտային մեզի թէ հարցը բարդ էր իր այլազան ծալքերովն և անոր վերլուծումը՝ դժուար: Հայ աշակերտուհիին մտածումը, այս խորհրդածութեան ընթացքին, բնականաբար պահ մը կը շեղէր ընդհանուր խումբէն ու կը կեդրոնանար հայ երիտասարդութեան, մասնաւորաբար հայ իգական սեռի հոգեկան խռովքին վրայ, և անաւանմիջապէս բարդութեան ծալքերը կը բազմապատկուէին ու խռովքի պատկերը աւելի կը մռայլէր:

Արդարեւ, մենք, աշակերտ-աշակերտուհիներու այս խումբը, մեր ուսուցչապետին հետ կը յանգէինք այն եզրակացութեան որ այսօր Մերձաւոր Արեւելքի երիտասարդութիւնը կ'ապրէր միայնակ: Ի՞նչպէս հասած էր այս վիճակին: — Ան կորսնցուցած էր իր իսկ էութիւնը կազմող աւանդութիւններ ու բարքեր, կրօնական, մշակութային, ընկերային և ազգային արժէքներ, որովհետեւ մէկ կողմէն ընդհանրապէս օտար դաստիարակութեամբ և օտար ազդեցութիւն-

ներու ենթարկուած՝ անհաղորդ մնացած էր իր կեանքի այս կարեւոր ու անբաժան իրողութիւններէն, իսկ միւս կողմէն անհամեմատօրէն արագընթաց ներխուժումը արեւմտեան գաղափարաբանութեանց և ապրելակերպի՝ շլացուցած էր զինք և ան կառչած էր յաճախ հրապուրիչ նորին, առանց ընտրելու կամ իւրացնելու պատեհութեան, ու պահ մը այսպէս կորսնցուցած իր անհատականութիւնը, տպրած էր կէս գինով վիճակ մը: Սակայն այս երկիրներուն ներքին և արտաքին ներկայ տաղնապները կը սթափեցնէին զինք: Ան կը գիտակցէր թէ օտար շահեր անդուգընթաց են իրենին, իր երկրին: Կը սկսէր խրատել իր վիճակէն, կ'ուզէր ետ դառնալ, բայց կը գտնէր ինքզինք հեռացած իր սեփականութիւնը, կեանքի ողնայարն իսկ եղսղ, իր կեանքին իմաստ տուող արժէքներէ, իր ժառանգութենէն: Այսպէս, նորին ու հինին միջեւ ինք կը մնար օտարացած, միայնակ:

Հաճեցէք գուք ալ հայ աշակերտուհիին հետ յիշեալ վերլուծումը կապել հայ երիտասարդութեան խռովքին և վստահ եմ պատկերը շատ աւելի ցցուն պիտի դառնայ: Մանաւանդ, կը խորհիմ թէ հարցին աւելի բարդ կնճիռները բացատրելու համար պիտի փութաք յաւելուլ ջարդի ու զուլումի սրտակեղէք յիշատակներ, տեղահանութիւն, թափառական ու ցլրուած վիճակ, մէկ կողմէն հայրենակարօտ ու հայրենաբողձ երազներ, միւս կողմէն նոր միջավայրի, պայմաններու յարմարելու պահանջ և քաղաքացիական պարտականութեանց կատարման անհրաժեշտութիւն՝ երկրորդ հայրենիք դարձած հիւրընկալ ամերիկայ: Եւ այս բոլորը մեզի պիտի տան հակա-

սութիւններու, պայքարի և բարդութեանց համայնապատկեր մը՝ որուն ենթարկուած է հայ երիտասարդութիւնը գաղթաշխարհի մէջ։ Այս բոլորէն ետք, սակայն, մենք սիրտ պիտի չունենանք մեղադրել կամ աշպանել ներկայ հայ երիտասարդութիւնը՝ իր անհանգարտութեան ու խռովքին համար։ Մենք պիտի չզարմանանք անոր իրականութենէն յաճախ փոխուած տալու զգալաբար կամ անզգալաբար ձեռք առած զանազան կերպերուն համար։ — Երբեմն անփոյթ վիճակ, երբեմն անիմաստ կեանք, յաճախ աշխատեցում, ստէպ շուարած վիճակ, և սակայն մի'շտ անխուսափելի խռովք։ Մենք ինքնաբերաբար պիտի կարեկցինք հայ երիտասարդին, մանաւանդ հայ իգական սեռին, որովհետեւ նոր և օտար պայմաններ, մտածելակերպ և ապրելակերպ յեղաշրջեցին ամենէ'ն աւելի հայ կնոջ կեանքը և վտանգեցին իգական սեռին յատկանշական, աւանդական առաքինութիւնները։ Հայ կինը հարկադրանքներու ճակատամարտին մէջ յաճախ խորհեցաւ թէ պէտք է դուրս գայ կամ «հին գլուխ» որակումով և կամ խելակորոյս՝ թօթափէ ամէն ինչ որ ի'րն էր, հայո'ւնն էր, առաքինի' էր և հագնի անիմաստ ու տխուր սովորութիւններ և մէջտեղ ելլէ յաճախ ծիծաղելի անհատականութեամբ, երկու պարագաներուն ալ ընդհանրապէս զուրկ՝ այն ներքին գոհունակութենէն որ յառաջ կու գայ կեանքին իմաստ մը տալէ, կեանքի հետ թափ պահելէ, և այդ կեանքը ճոխացնելու մէջ իր բաժինը բերելու պատրաստակամութենէն, ջանքէն ու փորձառութենէն։ Ուստի կարեկցութեան աւելի մեծ բաժինը կ'երթայ հայ իգական սեռին։

Եւ մենք այս անբնական պայմաններու մէջ մեծ-
 ցած հայ իգական սերունդը կը դառնանք մատաղ
 սերունդին՝ պարտականութեան մը դիտակցութեամբ,
 փրկելու զանոնք մեր ճաշակած դառնութիւններուն
 գէթ մէկ մասէն: Ի՞նչ պիտի ըլլայ անոնց ուղղու-
 թիւնը: Գործին հսկայութեան ու մեր անկարողու-
 թեան իբր արդիւնք, երբ կը զգանք մեր ծունկերուն
 կթափումը, յանկարծ մեր ականջին կը հնչէ համայն
 մարդկութեան կարեկցող Ամենակալ Փրկչին կոչը.
 «Թո՛յլ տուէք մանուկները որ ինծի գան»: Խօսքին
 ձեւը նշանակալից է: — «Թո՛յլ տուէք մանուկները որ
 ինծի գան»: — Ուրեմն մանուկներուն համար բնական
 ուղին իրեն երթալ է, բայց պէտք է թոյլ տալ, ար-
 դելք չհանդիսանալ և արգելքները վերցնել: Այս
 խորհրդածութեան առջեւ երբ շուրջերնիս կը նա-
 յինք, կը տեսնենք տհա շայտատանեայց Եկեղեցին որ
 իր կիրակնօրեայ Դպրոցներով իր շուրջը կը հաւաքէ
 իր մանուկները զանոնք առաջնորդելու նպատակաւ:

Շայտատանեայց Եկեղեցւոյ սերունդներ առաջ-
 նորդելու դերը կը սկսի իր պատմութեան հետ որ կը
 շարունակուի դարերու հետ՝ ժամանակի պէտքերուն
 պատշաճ գործելակերպով: Իսկ ի՞նչ եղած է Շայտա-
 տանեայց Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ սնած հայ կնոջ դերը՝
 սերունդներ առաջնորդելու այս նուիրական գործին
 մէջ: Անոր դերը կը սկսի շատ կանուխէն իր Քրիս-
 տոնէութեան իմաստին ըմբռնումով, ըմբռնում մը՝
 որուն զօրութիւնը կ'առաջնորդէ հայ կինը մինչեւ
 մարտիրոսութիւն, սկսեալ եկեղեցւոյ հիմնադրութե-
 նէն առաջ Ա. դարու Սանդուխտ կոյսի նահատակու-
 թենէն մինչեւ Դ. դարու Հռիփսիմեանք և Ի. դա-

րուն Ա. Ընդհանուր Պատերազմի սարսափազդու
 չարչարանքներով մահացած հայ քրիստոնեայ կիներ:
 Սակայն հայ կնոջ անյաղթ հաւատքով մարտիրոսա-
 ցումը՝ միակ ներշնչման աղբիւրը չէ եղած հայ սե-
 րունդներուն: Հակառակ այն իրողութեան որ «մեր
 պատմութեան մէջ մոռացուած է և մեր ժողովրդի
 մի նշանաւոր տարրը — կիներ», ինչպէս կը նշէ Ռաֆ-
 ֆի, նկատելի նշմարներ բաւ են հասկցնելու թէ հայ
 կիներ սերունդներ առաջնորդած է Քրիստոնէութեան՝
 իր լաւագոյնը եկեղեցիին տալու մէջ գտնելով իր գո-
 հունակութիւնը: Օրինակ, վեր. Ե. Քասունիի «Պատ-
 մական Հայ կիներ» գրքին մէջ կը կարդանք Մլքէ
 թագունիին, Վասպուրականի Գագիկ Արծրունի թա-
 գաւորին Տիկնոջ և Հայոց Սմբատ Ա. թագաւորին
 եղբոր՝ Շապուհի աղջկան մասին: Ան 902 թուայա-
 նին ընդօրինակել տուած է Աւետարան մը որ Հայե-
 րէնի մէջ մինչեւ հիմա գտնուած թերեւս ամենահին
 ձեռագիր գիրքն է և հռչակաւոր՝ իր չքնադագեղ
 գունաւոր դարդանկարներով: Խոսքովանուչ թագունի,
 Աշոտ Ողորմածի Տիկինը կը յիշուի իբր պաշտպան
 կրօնի: Շահանդուխտ թագունի, ինչպէս կը գուշակուի
 իր շինութեանց վրայ թողուցած արձանագրութիւն-
 ներէն և պատմիչներուն անոր մասին ըրած յիշատա-
 կութիւններէն, խիստ բարեպաշտ, կրթասէր ու աշ-
 խարհաշէն էր: Անոր բազմաթիւ շինութիւններէն
 երեք հաւը մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են:
 — Առաջինն է նորոգութիւնը Տաթեւու վանքին որ
 մեծ ուսումնարան էր և վայրը Սիւնեաց մեծ և հռ-
 չակաւոր դպրոցին: Ան ըրաւ այս 998ին՝ ի յիշատակ
 իր վախճանեալ ամուսնոյն հոգւոյն և վանքին պար-

գեւեց իր Տեղ կամ Տող անուն գաստակերտ գիւղը
 Հաբանտ գաւառին մէջ: Երկրորդն է Չորայ վանքին
 նորոգութիւնը, որ եղաւ 999 թուականին՝ իր երկու
 որդւոց՝ Վասակ թակաւորին ու Սեւադա սպարապե-
 տին ալ գործակցութեամբ: Երրորդն ու ամենակարե-
 ւորը կը նկատուի Վաղագնայ վանքին վերստին շի-
 նութիւնը, զոր Շահանդուխտ սկսաւ 1000 թուոյն և
 գրեթէ աւարտեց ալ՝ երբ մեռաւ երկու տարի վերջ,
 անոր կտակելով իր Գամեր անուն ագարակը: Կատրա-
 նիդէ թագունիին ըրած գրեթէ մէկ հատիկ շինութիւ-
 նը շատ աւելի կարեւոր և աշխարհահռչակ եղած է
 քան իր հանիին՝ Շահանդուխտի բոլոր ըրածները:
 Բագրատունի Սմբատ Բ. Շահնդահ ձեռնարկած էր
 փառաւոր մայր եկեղեցի մը կառուցանել Անի մայ-
 րաքաղաքին մէջ, բայց անոր կանխադրած մահը գոր-
 ծը կէս ձգած էր: Ուստի Կատրանիդէ թագունին շի-
 նութիւնը յառաջ տարաւ և աւարտեց իր ամուսնոյն
 թոյլտուութեամբ: Կատրանիդէ թագունին, և իրմով
 հայ իգական սեռին, անմահ պատիւ մըն է Անիի մայր
 եկեղեցիին շինութիւնը յառաջ տարած և աւարտած
 ըլլալ, որովհետեւ ան անդուգական հրաշակերտ մըն
 է, գլխիս գործոց հայկական ճարտարապետութեան, և
 օտար ճանապարհորդներու հիացման առարկայ: Եւ
 տակաւին Հայաստանեայց եկեղեցին, և անով՝ հա-
 յութիւնը, շատ բան կը պարտին Սահակագուխտի, որ
 Քրիստոսէ վերջ Ը. դարուն ապրող երաժիշտ բանաս-
 տեղծ էր: Ան կ'օգնէր իր երգահան եղբօր՝ անոր քեր-
 թած նոր շարականներուն քաղցրալար եղանակներ
 յօրինելով: Բայց, քիչ յետոյ քաշուելով աշխարհա-
 կան կեանքէ՝ իր հոգեխօս քնարը միայն առած հե-

տը՝ մենակեաց մը դարձաւ քարայրի մը մէջ և բը-
նութեան հիասքանչ տեսարաններուն մէջ հիանալիօ-
րէն երգելով տպրեցաւ: Անոր համբաւը ամէն կողմէ
մարդիկ հաւաքեց իր քարայրին առջեւ որուն վա-
րագոյրին ետեւէն ստիպուեցաւ սորվեցնել նորանոր
եղանակներ:

Պատմութիւնը լուռ կ'անցնի Հայաստանեայց Ե-
կեղեցւոյ հասարակ խաւերուն պատկանող մայրերուն
և կիներուն մօտին: Բայց ի՞նչ հարկ պրպտելու պատ-
մութեան էջերը այս ուղղութեամբ: Չէ՞ որ մենք
բախտաւորութիւնն ունեցած ենք սնանկու մայրերու
բարեպաշտութեամբ և պարզ ու մաքուր հաւատքով:
Միթէ անոնք Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ հաւատքի
կոթողները, ինքնաբերաբար չեն եղած նաեւ մեր
կեանքի ճշմարիտ, գործնական և անմրցելի կիրակ-
նօրեայ Դպրոցներու ուսուցիչները՝ իրենց քրիստո-
նեայ անրիժ կենցաղով: Անոնցինը եղած է լուռ, սա-
կայն կենդանի քրիստոնէութիւն մը, որ պարկեշտու-
թեան սահմաններէն անդին նկատած է քարոզչու-
թիւն և սակայն անխախտ հաւատքի ուժով ու հոգե-
կան դերիւիւր ըմբռնումով հայ մայրերը կրցած են
տպրիլ զայն դարերու ընդմէջէն, իրենց վիճակուած
բողմաղան չարչարանքներովն իսկ ըմբռնելով խաչին
բուն իմաստը, որուն հետ նոյնացած է ե՛ւ իրենց կեան-
քը: Այո՛, մենք մեր մանկութիւնն ու պատանեկու-
թիւնը անցուցեր ենք մեր մայրերուն մեզի ըրած
ջարդի օրերու պատմութեամբ, որ հեռու փոքրիկնե-
րուն համար բանաստեղծներուն կողմէ հնարուած
արջի կամ գայլի հէքեաթ ըլլալէ, իսկական մարմ-
նացումն է մարդուն՝ մարդը յօշոտելու անյաղ ծա-

րաւին, որուն ենթարկուեցան մեր թանկագին մայրերը
 և սակայն չդուրս եկան յաղթական՝ կառչած իրենց
 հաւատաքին, որ արտաքին հազուստ չէր, այլ իրենց
 էութեան մէկ մասը: Ես կը յիշեմ, տակաւին մինչեւ
 պատանեկութեան տարիներ իմ ազաւանքս մօրս, շաբ-
 թուան մէջ գէթ մէկ երկու դիշերներ, որ քուն մըտ-
 նելէ առաջ անգամ մըն ալ պատմէր ինծի ջարդի օ-
 րերուն իր զաւակներով ցերեկը ախոռ մը և գիշերը
 խոհանոց մը իբր ապաստանարան ընտրած իր վիճա-
 կը: Ամէն անգամ մեծ համբերանքով ընթացք տա-
 լով իմ խնդրանքիս, ան չէր մոռնար շեշտել թէ այդ
 ահուդոհի օրերուն իր միակ պաշտպանը եղած էր Ս.
 Գիրքը, որուն ընթերցումով ոյժ էր ստացեր: Ան
 կ'աւելցնէր թէ ամէն օր իրիկնամուտին, երբ փողոց-
 ները ամայանալ կը սկսէին, դուրս կը սպրդէր իր
 թաքստոցէն անվարան՝ տւերակ հայ եկեղեցիի մը
 պատին մօմ մը փակցնելու մարմաջով ու ետ կը
 դառնար զօրացած: Այս՝ պատմութիւնն է իմ մօրս,
 և վստահ եմ՝ հարիւր հազարաւոր հայ մայրերու:
 Մենք տակաւին ունինք այս մայրերը մեզի հետ՝ ի-
 րենց ամբակուռ, պարզ ու ջինջ հաւատքով: Անոնք
 իրենց սրտաբուխ աղօթքներով կ'օժեն հայ տունը և
 անկէ դուրս ալ կը մնան մեզի հետ՝ իրենց օրհնու-
 թիւնով ու խաչակնքումով զորս կը շռայլեն մեզի
 ամէն առաւօտ ընկերանալով մինչեւ դուռը՝ տունէն
 մեկնելէ առաջ:

Ասկէ տարի մը առաջ Եկեղեցական Համաշխարհ-
 հային Խորհուրդը (World Council of Churches) ու-
 սումնասիրութեան մը ձեռնարկեց՝ «կոծկեանքն ու
 դործունէութիւնը Եկեղեցիէն ներս» նիւթին շուրջ:

Այս նպատակաւ հարցումներ զրկուեցան աշխարհի
չորս կողմերուն: Յիսուսն ութը տարրեր երկիրներէ
հաւաքուած տեղեկագրութեանց ամփոփումը աւագա-
գրեալ գրքոյկի մը ձեւով ներկայացուեցաւ ամիս մը
առաջ Ամսթերտամի մէջ գումարուած այս Եկեղե-
ցական Համաշխարհային Խորհուրդին առաջին Համա-
ժողովին, ուր ամէնազգի ներկայացուցիչներու շար-
քին, Հայաստանեայց Եկեղեցին եւս ունէր իր ներկա-
յացուցիչը: Սոյն տեղեկագրութիւնը սապէս կ'արտա-
յայտուի հին եկեղեցիներու մասին, մէջն ունենալով
Հայաստանեայց Եկեղեցին. «Երախտապարտ հնք
մասնաւորաբար հին եկեղեցիներէն ոմանց գործակ-
ցութեան (տեղեկագրի պատրաստութեան կ'ակնար-
կուի) որոնց ցոյց տուած յարատեւ գիտակցութիւնը
հարուստ անցեալի ժառանգութեանց և աւանդու-
թեանց՝ կը տանի մեզ դէպի ետ դարեր ամբողջ՝ մին-
չեւ քրիստոնեայ եկեղեցւոյն ծագումը»: Նոյն պար-
բերութեան մէջ կը յիշուի թէ Հայաստանեայց Եկեղեց-
ւոյ կիներու կեանքին ու գործունէութեան տեղեկա-
գրութիւնը դառնալու խիստ սրտաշարժ:

Արդարեւ մենք, հայ իգական սեռը, ունինք գի-
տակցութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ
սնած մեր նախահայրերու, մայրերու, կոյսերու,
նահատակներու, շինարար, կրօնքի պաշտպան, իրենց
տաղանդը եկեղեցւոյ ձօնած թագուհիներու, իշխանու-
հիներու մեզի պարգեւած, կառկ թողած ժառանգու-
թեան հարստութեան: Բայց վերոյիշեալ յետպատե-
րազմեան պայմաններ մեզ կերպով մը օտարացուցած
են ու մենք կը վարանինք այդ ժառանգը իւրացնել,
անոր բաժինը աւելցնել, մեր կարգին զայն փոխան-

ցել ուրիշներուն: Սակայն պէտք է քաջութիւնն ունենանք խոստովանելու որ մեր այս վարանումին մէջ զուրկ ենք գոհունակութենէ կամ հանգարտութենէ, թէ՛ գիտակցինք կամ ոչ, մեր ինքնութիւնը կորսընցուցած մեր այս վիճակը կը տանի մեզ խռովքի, ոչ հինին ու ոչ նորին պատկանելու իրողութեան, որ կը թողու մեզ միայնակ:

Այս վիճակին գիտակից՝ հոգեւոյս Բարգէն Ա. կաթողիկոս իր «Հայ Եկեղեցի» խորագրին տակ հրատարակած ուսումնասիրութեան մէջ կրօնական դաստիարակութեան պէտքին նկատմամբ խօսելով կ'ըսէ. «Կիրակնօրեայ Դպրոցը անյետաձգելի պէտք մըն է այլեւս Հայ ժողովուրդին համար»: Եւ իրապէս Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան հովանաւորութեան տակ 1929էն ի վեր հիմնուած Կիրակնօրեայ Դպրոցները՝ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողքին՝ կու գան լեցնելու ազգային կրօնական դաստիարակութեան հրամայական պէտքը, գաղթաշխարհի չորս հովերուն ցրուած հայութեան կարեւոր մէկ մասին: Բարգէն Կաթողիկոս դարձեալ կ'ըսէ. «Կիրակնօրեայ, այսինքն հոգեւոր կրօնական դպրոցները Հայ ժողովուրդին բոլոր խաւերուն թափանցելու են: Փոքրիկներ, երիտասարդներ և տարիքոտներ հաւասարապէս դաստիարակուելու են խրնամոտ ձեռքերով»: Եւ Կիրակնօրեայ Դպրոցներ 19 տարիներէ ի վեր գործի լծուած են՝ մաքուր հայ սերունդ մը պատրաստելու նուիրական գործին: Անոնք կը փնտռեն ու կը գտնեն մեր օրերու Հայ դպրոցազուրկ մանուկը փողոցներու ցեխին, փոշիին, հայհոյանքին ու թրքախօսութեան յանձնուած. անոնք կը գտնեն Հայ փոքրիկը կամ երիտասարդ դպրոցականը՝

Հայ վարժարաններու մէջ ընդհանրապէս գուրկ կ'ամ
տկար կրօնական դաստիարակութեամբ և Հայ երի-
տասարդն ու երիտասարդուհին՝ օտար հաստատու-
թեանց յանձնուած ու կառչած և կը բերեն Հայաս-
տանեայց Եկեղեցւոյ շունչով ջամբելու անոնց արևուն
ու ոսկորներուն հարազատ կրթութիւն մը, այսպէսով
ճանչցնելով անոնց իրենց էութիւնը կողմող հարուստ
ժառանգը, անոր գեղեցկութիւնն ու արժէքը, կեանքի
անխարդախ ուղին, կեանքի բարդութեանց միակ ճըշ-
մարիտ ու բուարար պատասխանը՝ քրիստոնեայ կեր-
պը, ու կը փրկեն գանոնք վերը պատկերացում հո-
գեկան խռովքէն, ու գինելով գանոնք առողջ դա-
շտաբարանութեամբ կը մղեն դործի, իրենց եկե-
ղեցւոյն, ազգին ու մարդկութեան ծառայելու:

Արդարեւ, այս դործին բուականաչափ ծանօթ և
հարցին անաչառ և աննախապաշար կերպով մօտեցող
ամէն անկեղծ անհատ, անվարան կրնայ յայտարարել
որ պարզ նախակրթարան մը աւարտած կիրականօրեայ
Դպրոցի աշակերտի մը կամ դործիչ հայ երիտասար-
դուհիի մը հասունութիւնն ու գիտակցութիւնը՝ կեան-
քի դանազան հարցերու նկատմամբ՝ իր համայնքի
պէտքերուն հոտնելու պարտականութեան առջեւ, ըն-
տանեկան, ընկերային և ազգային հարցերու տանչու-
թեամբ եթէ ոչ աւելի, գէթ հաւասար է օտար կամ
ազգային կրօնական դաստիարակութենէ գուրկ երկ-
րորդական ուսում ունեցողի մը գիտակցութեան: Ո-
րովհետեւ, այն ամէն դաստիարակութիւն որ կը թե-
րանայ անհատին ծանօթացնել իր պատկանած ժողո-
վուրդին աւանդութիւնները, բարքերը, ամբողջումն ու
համոզումը, կեանքի արժէքներն ու փիլիսոփայու-

թիւնը ներկայացնելու աշակերտին, կը ձախողի զայն փոխելէ, անոր կեանքի համընթաց զարգացումը ապահովելէ, և կու տայ միայն արտաքին շարք մը որ կ'անհետի վկայականէն քիչ յետոյ:

Համայն մարդկութեան ինքզինք ճանչնալու ամենէն բաւարար կերպը ճանչնալն է Աստուած՝ իր կեանքի աղբիւրը: Քրիստոնէութեան համար լաւագոյն կերպն է ճանչնալ Քրիստոնեայ եկեղեցին և անով՝ կրօնքը ու անոր իմաստը կեանքի մէջ: Համայն հայութեան, մասնաւորաբար Հայ Կնոջ կոչումը բնորոշող անվիճելի իրականութիւնը եղած է իր կրօնքը, իր անզուգական եկեղեցին: Ճանչցնել ասոնք պիտի նշանակէ օգնել Հայ Կնոջ գտնելու ինքզինքը: Կիրակնօրեայ Դպրոցներ ուրեմն կը հասնին Հայ Կնոջ օգնութեան, բայց նոյն այդ դպրոցները իրենց գործին մէջ պէտք ունին Հայ Կնոջ: Այս փոխադարձ պէտքն է որ կը ստեղծէ տալու և առնելու գեղեցիկ պատեհութիւնը:

Հայ Կնոջ դերը ուրեմն կիրակնօրեայէն ներս՝ և անոր միջոցաւ հայ ընտանիքէն ու ընկերութենէն ներս՝ դնել Հայ իգական սեռը իր կեանքի բնական ուղիին մէջ, որ է Հայ Քրիստոնեայ ուղին: Ասոր համար, ըստ մեր այսօրուան խորհրդածութեան, օգտակար է շեշտել ներկան իբր շարունակութիւն անցեալին: Եթէ յաջողինք ներմուծել այս ըմբռնումը, Հայ Կնոջ տուած պիտի ըլլանք որոշ հայեցակէտ որով և կերտած՝ իր ապագան որ պիտի ըլլայ ներկային շարունակութիւնը: Եւ շարունակութիւն չի նշանակեր նոյնօրինակութիւն, գոնէ արտաքինապէս: Հո՛ս է բացատրութիւնը արտաքին յարափոփոխութեան ու ներ-

քին յաւիտենականութեան: Ասոր համար է որ Կիրակնօրեայ Դպրոցներ պէտք է պատշաճեցնեն իրենց պատգամը ներկայ դարուն, գաղթաշխարհի Հայ կնոջ պէտքերուն, ներկայացնեն քրիստոնէական հիմնական ճշմարտութիւններ, առանց երկար դանդաղելու ժամանակներու հետ հակասութեանց ենթակայ, նուազ կարեւոր մանրամասնութիւններու վրայ: Այսպէսով մենք պիտի յաջողինք եզրակացնել Կիրակնօրեայ Դպրոցի Հայ երիտասարդուհիին հետ թէ ի՞նչ ալ ըլլայ ժամանակի պահանջը արտաքին երեւոյթներու, հագուստի, ժամանցի, նիւթական ապահովութեան, սպրեւիակերպի նկատմամբ սա իրողութիւնը կա՛յ ու կը մնա՛յ թէ ինք ընկերային էակ մըն է և հարկադրուած յարատեւօրէն շփման մէջ գտնուիլ իր նմաններուն հետ՝ որոնք կարօտ են ներողամտութեան, սիրոյ և օգնութեան: Ահա քրիստոնէութեան հիմնական պատգամներէն մի քանին: Այս եզրակացութեանց գալու լաւագոյն կերպը անշուշտ աշակերտին հետ խորհրդածելն է, որ կ'առաջնորդէ անձնական համոզում գոյացնելու ապահով հանգրուանին: Որքան աւելի կեանքի պարագաներու, գործնական հարցերու կապենք մեր ուսուցումը, այնքան յաջողած կ'ըլլանք նպատակի իրագործման մէջ: Այսպէս, ձգենք որ աշակերտուհիներ իրենք բերեն հարցումներ, դժուարութիւններ իրենց առօրեայ կեանքէն, ու մենք ջանանք իրենց հետ լուծման մը յանգիլ և այսպէսով հասնիլ այլապէս վերացական և անըմբռնելի թուող քրիստոնէական օրինակներու, պատուէրներու և սկզբունքներու: Վերջապէս մեր նշանակէտը թող ըլլայ ներկայացնել Հայ Եկեղեցին՝ իր քրիստոնէական ճշմարտութիւններով՝ գանձարան կեանքի դժուարութեանց լուծման: Մեր ջանքը թող ըլլայ մանաւանդ այդ ճշմարտութիւններու վրայ հիմնուած սովորութիւններու կազմութիւնը Կիրակնօրեայ Դպրոցէն ներս, որուն լաւագոյն միջոցը պիտի ըլլար Կիրակնօրեայէն ներս զանազան գործունէութեանց միջոցով դնել ա-

շահերաները յարատեւ փոխյարարութեան մէջ, ասեղծել կեանքի մանրանկար մը գպրոցէն ներս և առաջնորդել աշակերտներ՝ գործակցութեան առիթով՝ կազմելու այդ սովորութիւնները: Դժուար է հոս լուռ անցնիլ այն իրողութեան մասին որ հակառակ դժուար պայմաններուն, շնորհիւ վարիչ-Տնօրէնութեան ձեռն-հաս առաջնորդութեան և անխնայ ջանքերուն ու բազմաթիւ գործիչներու անհամար զոհողութեամբ ձեռք բերած յաջողութիւնները քաջազօրեական երեւոյթ մը կը պարզեն, որ անանելու համար, կը կրրկնենք, հաջկ է գործին բաւականաչափ ծանօթութիւն և անուշառ ու աննախապաշար մերձեցում:

Սակայն Հայ երիտասարդն ու երիտասարդուհին անկարող պիտի ըլլային վերցնել այս դերը կիրակնօրեայ Դպրոցէն ներս՝ առանց կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան գնահատանքէ վեր հովանաւորութեան ու գործնական աջակցութեան: Մենք գիտակից ենք այն բախտաւորութեան որ մեզի վիճակեցին Տ. Տ. Սահակ և Բարդէն Երանաշնորհ Կաթողիկոսներ և անոնց յաջորդող այս գործին զօրավիգ հանդիսացող ամէն առաջնորդ եկեղեցական, ու մանաւանդ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Գարեգին Ա. Կաթողիկոս՝ իր անդնահատելի հոգածութեամբ, որուն շօշափելի մէկ փաստը ահա՛ կիրակնօրեայ Դպրոցներու Խորհրդակցական այս առաջին Համագումարը՝ մեր բոլորին ներշնչարան այս նուիրական յարկին աակ և Նորին Ս. Օծութեան ներշնչիչ նախադասութեամբ: Երջանիկ՝ մեր այս ապրումին մէջ, մեր սրտերուն տիրող իղծը միանուագ կը հայցէ շարունակութիւնը նոյն այս խիստ խրախուսիչ հոգածութեան, և օրհնութիւնը Ամենակալին՝ մանաւանդ իրեն առաջնորդելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նուիրական այս գործին մէջ:

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. գրադ.

FL0319210

ЦЕНА

1702
767

ԳԻՆ 25 Լ. Դ.

Տպարան Մ. ՄԱԳՍՈՒՏԵԱՆ — Նոր Հանրն - Պեյրուք